

מרכז המידע למודיעין ולטרור
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

3 בדצמבר 2006.

נשים בטרור-מהפכה פמיניסטית פלסטינית או דיכוי מיגדרי?¹

מאת : ד"ר ענת ברקו², פרופ' עדנה ארז³

רקע וגישה תאורטית

מקומן של הנשים בטרור עלה על סדר היום בדיון בטרור הגלובלי והחשיפה התקשורתית הרבה לה זוכים פיגועים בהם מעורבות נשים (ישראל, ירדן, עירק, צינניה תורכיה וסרילנקה). לאורך ההיסטוריה, נשים לצד גברים נטלו חלק במאבקים לאומיים להשגת עצמאות, במלחמות בין מדינות, וגם בפיגועי טרור.

מאז החל מצב הלוחמה עם הפלסטינים המכונה אינתיפאדת אל-אקצה (ספט' 2000), ניכרת התגברות בהפעלת נשים בתחומים שונים בפעילות טרור פלסטיני. הסיבות שבדרך כלל מעלים באשר להכללת נשים בטרור הוא שערכן רב שכן הן לא מעוררות חשד כאשר נעות בשטח. שיתוף נשים בטרור מושך תשומת לב מרובה במיוחד מצד התקשורת שימוש בנשים (וגם בילדים) לצורך פיגועי טרור אפקטיבי מבחינה אופרטיבית ואף זוכה לסיקור תקשורתי רב מאוד, כפי שראינו לאחרונה בהקשר למחבלת המתאבדת שבסופו של דבר לא התפוצצה בפיגועים ההמוניים שהיו בירדן (נוב' 05). שימוש בנשים גם מפגין את עומק וחשיבות הקונפליקט ועוצמת ההתנגדות. יש האומרים שעצם היות הנשים בזירת לחימה או בפעילות צבאית, יש בו כדי לדרבן גברים לפעול ביתר מרץ ולהביא לידי ביטוי את היכולות הגבריות (יזרעאלי, 1999; בלום, 2005).

לאחרונה הועלתה גם הטענה שעלית מספרן של הנשים בטרור מהווה עדות לקידמתן של הנשים בחברה בה מדובר. בדומה לתיאוריות העבר שניסו להסביר את עלית מספרן של הנשים בעולם הפשע כמדד לשחרור נשים בחברה וצמצום הפער בין נשים גברים, כולל השינוי בחלוקת

¹המאמר התפרסם ב-*צוהר לבתי הסוהר*. אסופת מאמרים מס' 10, נובמבר 2006, עמודים 5-11.

²המכון למדיניות נגד טרור (ICT), המרכז הבינתחומי הרצליה.

ד"ר ברקו מחברת הספר בדרך לגן-עדן-עולמם של מחבלים מתאבדים ושולחיהם, בהוצאת ידיעות אחרונות, עומד להתפרסם באנגלית בהוצאת Praeger

³אוניברסיטת המדינה של קנט, אוהיו, ארה"ב.

התפקידים המסורתיים בין המינים (פרידה אדלר, 1975; ריטה סימון, 1975). כך גם היום, יש הטוענים כי השתתפותן המתגברת של נשים בטרור בכלל, ובפיגועי התאבדות בפרט, הם עדות לשחרורן של הנשים ולניסיוןן להשוות את מעמדן לזה של הגברים (בלום, 2005).

תשומת הלב לזכויות ומעמד האישה בחברה הפלסטינית [הערבית] הופנתה לאחרונה עם התגברות הלאומנות והקריאה לנשים ליטול חלק במאבק לשחרור מהכיבוש. נשים פלסטיניות הוזמנו להשתתף בצורה אקטיבית בזירה הציבורית, במגוון תפקידים שהוגדרו כלאומניים "כאמהות, כמחנכות, כעובדות ואפילו כלוחמות"... (קנדיוטי, 1996, עמ' 9), ולהצטרף "לצבא השושנים שימגר את הטנקים הישראלים" כלשונו של ערפאת (ויקטור, 2003). בה בעת, לתנועות לאומניות, כולל זו הפלסטינית, ישנה נטיה לשמר ולקבע את גבולות ההתנהגות וההתנהלות המותרת של נשים בחברה, בהתאם לקודים התרבותיים (הדת כחלק מהתרבות), הממסמרים את מיקומן של הנשים בחברה בתפקידים המסורתיים. תנועות אלה מפעילות לחץ על הנשים לבטא את האינטרס המיגדרי, בגבולות המוצבים על ידי שיח לאומני, דתי שמרני.

כך, מצד אחד המאבק הלאומי הפלסטיני עודד נשים להשמיע אל התנגדותן לכיבוש ולדיכוי במישור הפוליטי, (אפילו בארגון החמאס אשר זכה בבחירות לרשות הפלסטינית בינואר 2006, הוצהר כי שוריינו 20% מהמושבים לנשים) אך מצד שני החברה המשיכה להדגיש את חשיבות מקומה של האישה במשפחה, והצורך לשמר את ההבניה החברתית המסורתית של נשיות האישה. לסיכום, הנשים נקראו להלחם בכוחות הכיבוש אך באותה עת נדרשו לקבל ולציית להגמוניה הפטריאכלית, דבר שהעמידן במצב של קונפליקט (רובנברג, 2001).

מטרת מחקר זה היא לבדוק את הטענות הללו באשר ל"מהפיכה פמיניסטית-פלסטינית" הבאה לידי ביטוי בשילובן של נשים בטרור. לטענתנו, וכפי שנראה במחקר זה, השתתפות נשים פלסטיניות בטרור הינו עוד סוג של דיכוי ושימוש ציני בנשים, ההופכות להיות כלי שרת-קורבנות בחברת הגברים הפלסטינית. תוצאות מחקרנו ומציבות סימני שאלה גדולים ביחס לתקפותה של הנחה כי מעורבות נשים בטרור הינו מדד לשחרור הנשים והממצאים מאששים כי שילובן של נשים בטרור מעניק היבט נוסף למערכת הדיכויים המיגדריים בהם נתונה האישה הפלסטינית.

נשים, מגדר וטרור בחברה הפלסטינית

הקהילה והתרבות הפלסטינית, כמו חברות ערביות אחרות, מבוססת על עקרון הקולקטיביות, שבטיות והומוגניות חברתית. החברה הפלסטינית אינה חברה אינדוידואליסטית וטובת היחיד, שלומו וביטחונו מובטחים על ידי קבוצת ההשתייכות שלו. הסדר החברתי בחברה הפלסטינית כמו בחברות קולקטיביסטיות אחרות הוא היררכי וקבוע. היחיד חייב לציית להוראותיו של הנמצא מעליו בסולם החברתי, שמקומו נקבע עפ"י ההשתייכות לקבוצת הגיל והמין. רוב החברות הקולקטיביסטיות הן פטריאכליות דהיינו הגברים תופסים את המקום הגבוה ביותר בהיררכיה החברתית ואילו נשים וילדים נמצאים בבסיסו של הסולם. נשים צעירות חייבות לציית לא רק לנשים מבוגרות מהן ולגברים, אלא גם לגברים שצעירים מהן (שרעבי, 1975; ממרי, 2005). חוסר

ציות לאוטוריטה גברית מוסמכת מהווה הפרה חמורה של הקוד התנהגותי, הדורש תגובה ענישתית (קידר, 2006).

המשפחה נחשבת היחידה המרכזית בחיים הכלכליים, חברתיים ודתיים. היא משמשת מקור לתמיכה ליחיד בכל המובנים הנגזרים מקיום חברתי ואישי. איחוד ותמיכה הדדית מאוד חשובים בתרבות הערבית. בני המשפחה מקבלים מהמשפחה עזרה ושירותים שמדינה מודרנית מעניקה ומצופה ממנה להעניק לאזרחיה, למשל עזרה הדדית בגידול ילדים, בהגנה על היחיד, עזרה כספית, תעסוקה וכד'. כך, בני המשפחה מצופים להיות מחויבים לערך של הגנת המשפחה, הלכידות והגנה על שמה הטוב של המשפחה. הדברים הללו דורשים מבני המשפחה לשים את טובת המשפחה מעל טובתם הם עצמם, מעל לצורכיהם האישיים, שאיפותיהם, שלומם ועתידם (ברקת, 1985).

האוריינטציה הקוליקטביסטית מדגישה הקרבה עצמית של היחידים בחברה עבור טובת הכלל. עבור נשים פירושו של דבר הוא לשים את טובת המשפחה מעל ומעבר לעצמן ולהביע נאמנות והקרבה בלתי מסויגים למשפחת המוצא, לבעל (ולבני משפחתו) ולילדים. חלק גדול מהתחייבות הנשים הוא לשמור על כבוד המשפחה שבחברה הערבית במיוחד קשור להתנהגות המינית של האישה. אם אישה מתנהגת באופן שאינו צנוע היא מביאה בושה על כל בני משפחה בעלי קרבת דם. הגבלות חברתיות נוספות שחלות על הנשים כוללות בידוד מהחזית הציבורית וצמצום חייה ופעילותה לזירה הביתית והמשפחתית.

גדרות המוסר של החברה הערבית מדגישות מודלים מסורתיים של אמהות, נשיות ותפקוד בחיי הנישואים; זהות האישה וערכה נמדדים על פי הציות שלה, ההסתגרות והצניעות והבאת ילדים לעולם, רצוי ממין זכר (רובנברג, 2001; חסן, 1999). כאשר מתגלה התנהגות בלתי נאותה של אישה או ילדה הדבר נחשב לכישלון חינוכי ופיקוחי של המשפחה, אשר מעמיד בספק את כושר הפיקוח של הגברים במשפחה ודורש מצדם פעולה ע"מ לשקם את כוחם הגברי הפגוע.

רקע חברתי-תרבותי זה עוזר להבנת הדרך בה נשים מגויסות לטרור, דפוסי פעילותן והתוצאות הנובעות מכך. השתלבות במעגל הטרור דורשת מהנשים לצאת מהבית ומהשגחת אבי המשפחה (או האח הבכור), ולהתרועע עם גברים. היציאה מהבית לצורך "פעילות צבאית" (כפי שכונתה הפעילות הטרוריסטית על ידי משתתפות המחקר), כרוכה במסכת שקרים ותירוצים על מנת לעזוב את פתח הבית מבלי שיחשדו במעשיה. כך, החל מהגיוס דרך האימונים וכלה במעשה הטרור עצמו, הנשים מתחפרות בתירוצים ושקרים, שלא מאפשרים דרך חזרה הביתה מבחינת ההורים בעיקר האב, אפילו לא לצורך קבלת עזרה. מצב זה הופך אותן לפגיעות במיוחד וחושף אותן לניצול על ידי פעילי הטרור.

מחקר זה יראה כי האישה הפלסטינית המשתתפת בטרור אינה אישה משוחררת, אלא אישה אשר מערכת הדיכוי המיגדרית המובנת מבחינה חברתית, דתית ותרבותית פועלת עליה גם בתחום

העיסוק בטרור ומנציחה את מיקומה הנחות בהיררכיה החברתית, מצב המוגדר כ- no win situation.

מתודולוגיה

לצורך המחקר ראינו במשך שנתיים בראיונות עומק (לפחות פעמיים) 13 אסירות ביטחוניות, גילאים 16-26. מלבד אחת, כולן היו רווקות. עשר מהן תושבות שטחים ושלוש ערביות ישראליות. אסירות אלה הביעו הסכמתן להשתתף במחקר. הראיונות נהלו בשפות ערבית, עברית או אנגלית או שלובן, בהתאם לנוחיות המשתתפות ורמת השליטה בשפה. הנשים נשאלו על אורח חייהן, על ילדותן, חלומותיהן ושאיופותיהן לעתיד. במהלך הראיונות פתחו את סגור ליבן והשיחה הפכה להיות שיחת נשים, במיוחד לאחר שנוכחו כי התכנים שהועלו בשיחה אינם מאימים או קשורים לעניינים ביטחוניים. בנוסף ראינו גם נושאי משרות שונות (נשים וגברים) בעיקר במערכת הדת, הרווחה והחינוך הפלסטינית.

הנתונים עובדו על פי שיטת ניתוח איכותנית (גלזר, 1992). על פי שיטה זו כל תמלילי הראיונות נקראים ומזוהים בתוכם נושאים משותפים וייחודים לכלל משתתפי המחקר. זיהוי הקווים המשותפים מאפשר גזירת קטגוריות מושגיות, שמדרגות את התכנים על פי שכיחות הופעתם בראיונות. גישה זו מאפשרת הפקת ממצאים זמניים, כאשר כל מקרה השולל את הממצא הזמני גורם לניסוח מחדש ומתאים יותר לממצא. משלא ניתן למצוא קטגוריות מושגיות נוספות והממצאים אינם דורשים שינוי כלשהו, ההנחה היא שהנתונים מוצו לחלוטין ויש רוויה מבחינת הפקת הממצאים.

ממצאים

תפקידי נשים בטרור

בעולם הטרור, כמו בחברה הסובבת אותו, נשים ממלאות בדרך כלל תפקידים משניים. אמנם חלקן משמשות כרוצחות מתאבדות או דוקרות, אך רבות מהן משמשות כמסייעות לטרוריסטים גברים. הסיוע מתבטא במתן אינפורמציה (כולל באמצעות האינטרנט), בבחירת יעדים מאוכלסים להשגת אירוע רב נפגעים, עריכת תצפיות, ליווי גברים למקום פיגוע ע"מ להסיר חשד, העברה והסתרה של אמצעי לחימה, מתן מקום מסתור לנשים, פיתוי, התקנת חגורות נפץ על גוף המתאבדות ועוד.

לנשים אין בדרך כלל קריירה טרוריסטית אשר באה לידי ביטוי במעורבות בפיגועי טרור לאורך ציר זמן ובהשתייכות ארגונית, והן אינן ניידות בתוך הארגון. בניגוד לגברים, אצל נשים המעורבות בטרור הפלסטיני, השייכות הארגונית אינה משמעותית, כיוון שאין מדובר בדרך כלל באישה עם היסטוריה של פעילות ארגונית ענפה, אלא כזו שהארגון סיפח אותה אליו בסמוך

לביצוע הפיגוע, לפניו או אחריו. התפיסה הרווחת בחברה הפלסטינית היא שככל שארגון טרור מפיק יותר פיגועים, הדבר מאדיר את שמו ומעצים את השפעתו.

הדרכים המובילות נשים לטרור

המניעים לטרור נשים פלסטיניות כפי שהתגלו בממצאים מתחלקים בין רצון לנקום מות קרוב או אהוב/ארוס מחד, וניסיון "לפתור בעיה אישית" מאידך. ברקעה של התופעה מצויים הדת, התרבות, החברה והעניין הלאומי. דוגמאות לבעיה אישית, משפחתית או חברתית הן למשל- יחסים רומנטיים ללא נישואין, כפיית נישואים, ניצול כספי של האישה (לדוגמה שימוש מופרז בטלפון נייד שעשה פעיל טרור על חשבון האישה אשר השאילה לו את הטלפון), ניקוי מחשד לשיתוף פעולה עם האויב של האישה או של בן משפחתה, נקמה באב שסרב להסכים על תשלומי מוהר ומנע את נישואי בתו ה'מבוגרת' (בת ה-25). בנוסף, מהראיונות עלה רצון לחוות ריגושים הנובעים ממפגשים אסורים בהסתר עם בחורים שנועדו לצורך אימונים או ליווי לפיגוע, והאפשרות להתלבש בלבוש נועז בדרך לפיגוע ועוד...

יש נשים שנגררו לטרור כתוצאה מכך שניהלו צ'אטים באינטרנט עם גברים מהעולם הערבי שהחלו כתקשורת תמימה בין גבר לאישה ובמהלכה גויסו הנשים בעזרת מניפולציה רומנטית לפעילות טרור. כך למשל גויסו נשים לפיגוע התאבדות או לעזרה למבוקשים לאחר שהתכתבו ממושכות (כ-12 עד 20 שעות ביום) בצ'אט עם גברים הפעילים בטרור. בין הנשים שרואיינו רק אחת פעלה באופן אקטיבי ויזמה, תכננה ובצעה (בסיוע גברים) פיגוע רצח.

מהנתונים עולה כי נשים בטרור מועסקות לרוב בתפקידי משנה לצורך הסוואה וסיוע. הממצאים גם מראים כי בפיגועי טרור המבוצעים על ידי נשים או בעזרת נשים ישנה בתמונה, כמעט תמיד, אישה נוספת המאפשרת מעטה מוסרי-חברתי של ניראות מכובדת וכיסוי מושלם לפעילות הטרור. המתכנן והמושך בחוטים בפועל הוא בדרך כלל גבר אשר לעיתים מוצא לו 'קבלנית משנה' לגיוס ולסיוע בביצוע הפיגוע כאשר מדובר בנשים המשולבות בצד האופרטיבי. דוגמאות לכך; סטודנטית באוניברסיטה התבקשה לספק דירת מסתור במעונות הסטודנטים לאישה שהייתה אמורה לבצע פיגוע התאבדות או אישה שהתבקשה לשבת ברכב שהסיע טרוריסטית לאימונים ולעיתים ליווי בדרך לביצוע פיגוע (לעיתים הנשים המסייעות מלוות בילדים), על מנת שהמפגעת לא תראה לבד עם גבר זר במכונית או שלא יחשדו במפגע.

רוח והפסד של נשים בטרור

בין הנשים המגיעות לפעילות טרוריסטית יש המעונינות לפתור בעיה אישית או משפחתית ולזכות לתגמול והכרה חברתית וכלכלית כלוחמות בכיבוש הישראלי. יש הרואות בדרך הטרור אפשרות למחוק את עברן או אמצעי לפתרון בעייתן ומעבר ישיר למימוש ציפיותיהן שכוללות בין היתר את הבטחות גן העדן.

השהיה בגן עדן תאפשר להן להסיר מעצמן מגבלות ואיסורים החלים על האישה בעולם הזה-כולל קשר מיני. אמונתן זו אף היא מהווה תמריץ לפעילות טרור, שכן עבורן גן עדן נתפס כמציאות.

אחת האסירות, שיזמה רצח של נער יהודי אמרה בהקשר זה כי בגן עדן תיפגש גם עם דמויות מיתולוגיות של גברים מהעבר האסלאמי. חלק מהאסירות אמרו ברמזים, ובביישנות כי ... 'בגן עדן, גם נשים יקימו יחסי מין' ואף יוכלו להתחתן עם גיבורי העבר, לא יתעייפו, יאכלו אוכל טעים ואף יהיו אחת מ-72 הבתולות יפות המראה. על פי אמונתן, גם מי שהייתה מכוערת בחייה, בהגיעה לגן עדן לאחר ביצוע מעשה טרור, תזכה ליופי נדיר. היו שהוסיפו שיראו את אלה, מוחמד וחבריו וגם את השהידים. בנוסף על כך יחסכו מ-70 בני המשפחה של הטרוריסטית, בעיקר אם מדובר בשהידה, מכאובי הקבר, טרם עלית נשמת המת לשמיים, זאת כתגמול על פועלה.

הפעילות הטרוריסטית מטבעה דורשת התרועעות עם גברים, שכן מדובר בארגונים גבריים (מבחינת הפעילים, הניהול, דפוסי החשיבה וההתנהלות האופרטיבית). לפיכך נשים שהגיעו לפעילות טרוריסטית, בין אם המדובר ב"מתנדבות" שהציעו עצמן ובין אם אלה שגויסו על ידי אחרים למשימה, מגיעות לנקודת אל חזור, שכן במעשיהן הפרו קודים תרבותיים ומוסריים הקשורים לנורמות הפיקוח המשפחתי (דהיינו האב) על התנהגות הבת. כך למשל, בחורה שחיפשה ריגושים ויצאה מהבית המשמים לצורך אימונים עם ה"שבאבי" (הבחורים) ללא כוונה לבצע פיגוע טרור, או אחרות שנעו בבגדים צמודים וחולצת בטן בדרך לפיגוע, ביצעו מעשים המטילים כתם מוסרי על כבוד המשפחה. מצב זה דוחק אותן לפינה, ומצריך השקעת אנרגיה רבה ב"שמירה על הסוד הכמוס" שאותו הן מנועות מלחלוק עם בני המשפחה ולעיתים עם נפש חיה כלשהי (ברקו וארז; 2005).

בנוסף, אישה שאולצה לבצע פיגוע טרור על ידי הארגון, למרות שכוונתה הייתה רק ליטול חלק באימונים, לצרכים חברתיים, לא יכלה לבקש את עזרת המשפחה כיוון שחששה שאביה יגלה את מעלליה. היציאה לפיגוע טרור הייתה לפיכך הדרך היחידה לצאת ממצב של אין מוצא. ההורים לא היו מודעים לכך שבתם גויסה לסייע או לבצע פיגועי טרור, שכן כאמור, עצם גיוסה מהווה פגיעה מהותית במעמדו של האב במשפחה מתוקף כך שבתו הופקעה מידי ללא ידיעתו ואישורו ויכולת שליטתו בה נשללה.

הנתונים מצביעים על כך שהמחיר הנגבה מהנשים המעורבות בטרור, עולה בהרבה על הרווח לו ציפו נשים הללו. ראשית, למרות הרטוריקה המכבדת נשים שלוקחות חלק בטרור וההצהרות על חשיבות התגייסות נשים למאבק המזוין, בפועל אין לאמירות אלה כיסוי. ברמה האישית המשפחתית, ישנה אי קבלה של האישה שפנתה לדרך הטרור, שכן זו כשלה במילוי התפקידים המסורתיים של האישה, דהיינו ניהול משק בית, גידול ילדים ודאגה לכל צרכיו של הבעל. מעל הנשים שנטלו חלק בפעילות טרור תלוי ועומד סימן שאלה, על הסיבות שהובילו את האישה לבחור בדרך הטרור, הדבר משמעותי בעיקר לגבי אלה שנותרו בחיים, כפי שהסביר אחד המרואיינים-איש דת אסלאמי: "...אישה כזו היא לא מחונכת... גם אם אומרים שהיא גיבורה, אני לא הייתי נותן לבן שלי או לאח שלי להתחתן עם אישה כזו".

שנית, נשים פלסטיניות המעורבות בטרור מגיעות למצב שהוא מצב שבו ההפסד מובנה במעשה עצמו. על פי הנורמות המקובלות בחברה הערבית-הפלסטינית, אם בת עוזבת את הבית (בכל גיל) ללא רשות, אין לה דרך חזרה. גם אם ישנה לילה אחד מחוץ לבית, בלא ידיעת הוריה, זה מטיל

כתם על כבודה, ועל פי כבוד הבת נגזר כבודם של שאר בני המשפחה. אסירה ביטחונית המשילה את הכבוד ליגיארה' (כד חרס), ש"אם הוא נשבר אף פעם הוא לא יהיה אותו הדבר גם אם ידביקו אותו" (ברקו, 2004). נשים שנתפסו ונשלחו לכלא חוות גם פחד של אמהות מוחמצת, שכן השעון ביולוגי שלהן ממשיך לתקתק בכלא.

שלישית, נשים שפנו לטרור נעשות פגיעות במיוחד, עקב המלכוד בו הן נתונות מרגע שהן שנוצר קשר עם פעילי טרור. פגיעות זו מקלה על ניצולן על ידי ארגון הטרור. במקרים מסוימים, דיווחו נשים כי נוצלו מינית לפני שנשלחו לפיגוע, "...כי ממילא יתפוצצו ומה זה משנה..." או מקרים שהמשלחים נטלו מהשהידות הפוטנציאליות את כל כספן..." "כי בגן עדן לא צריך כסף..."

בנוסף, הגישה הקלה של צעירים לאינטרנט מאפשרת גיוס נשים לפעילות הטרור דרך צ'אטים עם בחורים ערבים מכל העולם. טכנולוגיה זו הרחוקה מהבנת האב שאינו מצוי ברזי המחשב, מאפשרת כניסת האישה לעולם פרטי, הרחק מיכולתו של האב להגביל ולפקח על בתו וקשריה עם גברים, כמקובל בחברה הערבית.

מהראיונות עולה כי למרות חריפות הביטוי המילולי של ההתנגדות לכיבוש והפעילות המיליטנטית של המרואינות, התמצו חלומותיהן של הטרוריסטיות ברצון להינשא, להקים בית וללדת ילדים. רובן חלמו על מערכת יחסים וחלוקת תפקידים מסורתית עם הבעל. אחת המשתתפות אפילו אמרה: "...אני רוצה גבר שירי ושיהיה חזק ושישלוט בי ולא שאני אשלוט בו".

מהראיונות גם הסתבר כי האסירות הביטחוניות שבויות במערכת נטרליזציות ורציונליזציות לגבי מעשיהן (סייקס ומצא, 1957). הנשים חשות צורך להוכיח את עצמן, לזכות להכרה כלשהי, ומעלות צידוקים פמיניסטיים ולאומניים לאחר מעשה. תהליך זה מוזן גם על ידי האנרגיות הקבוצתיות של האסירות הביטחוניות.

סיכום

הנשים בחברה הפלסטינית סובלות מדיכוי כפול, האחד הוא דיכוי פוליטי והשני הוא מיגדרי. שניהם משמשים תפקיד במעורבותן של הנשים בטרור. למעשה, ניתן להצביע על שני 'אבי טיפוס' של נשים המשתתפות בפיגועי טרור: אלה שפעלו ממניעים פוליטיים, כמו למשל התנגדות לכיבוש או רצון לנקום מות קרובים, ונאלצו לתעל את פעילותן דרך המבנה המיגדרי של החברה הערבית הפלסטינית מחד, ומאידך כאלה שניסו למרוד במבנה המיגדרי המדכא את האישה הפלסטינית, והשתמשו בקונפליקט הפוליטי ככסות לגיטימית ומכובדת לביטוי מרין. החלוקה אינה דיכוטומית וחד משמעית; יש נשים שאצן נמצאה מידת חפיפה בין הסיבה ומתן הצידוק למעשה הטרוריסטי.

עולה כי מערכת הדיכוי המיגדרי בו נתונות הנשים בחברה הפלסטינית, הכוללת נישואים כפויים, ריבוי נשים, מגבלות תנועה וקשר עם בני המין השני וההתייחסות אליהן כאל מכונת הולדה, יש

בה כדי להביא נשים להתמרד כנגדו. דבר זה מנוצל על ידי פעילי טרור לגיוסן. המשאלה של הנשים להעלות את ערכן ולתת להן תחושת השתייכות ותרומה למאמץ הלאומי, למעשה אינה ניתנת להשגה, שכן נשים אלה, לפי אמות המידה של החברה בה הן חיות, אינן יכולות להיות בו זמנית טרוריסטיות ו"נשים טובות".

בניגוד לטענה שנשים העוסקות בטרור הן מתקדמות ומשוחררות, מצביעים הנתונים על כך שהנשים הללו שמרניות ביותר, מקובעות בנורמות של המבנה הפטריאכלי ותפקידן בטרור משני ושולי. נראה שגם בטרור כמו בחברה הפלסטינית המחוללת אותו, יש חלוקת תפקידים דיכוטומית בין המינים, כשהנשים ממשיכות לציית לטרוריסטים-הגברים המושכים בחוטים. הפניה לטרור של האישה הפלסטינית הינו משחק המופסד מראש, שכן תחושת החופש (בעיקר במגע עם בני המין השני), שהן מקבלות על ידי השתתפותן בטרור הינה זמנית, שכן דפוס היחסים בין המינים בחברה הפלסטינית, של שולט ונשלטת משועתק לעולם הטרור, עפ"י המודל החברתי של העולם הערבי ממנו באו.

ברקו, ע. (2004). *בדרך לגן עדן: עולמם של מחבלות ומחבלים מתאבדים ושולחיהם*. תל אביב: הוצאת ידיעות אחרונות.

חסן, מ. (1999). *הפוליטיקה של הכבוד: הפטריארכיה, המדינה ורצח נשים בשם כבוד המשפחה*. עמ' 267-305 במין מגדר פוליטיקה.

יזרעאלי, ד. ואחרים (1999). *מין מגדר פוליטיקה*. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.

Adler, Freda (1975) *Sisters in Crime*, McGraw Hill, New York.

Barakat, Halim (1985). "The Arab Family and the Challenge of Social transformation," pp. 27-48 in E. W. Fernea, ed., *Women and the Family in the Middle East: New Voices of Change*. Austin, TX: University of Texas Press.

Berko, Anat and Edna Erez (2005). "'Ordinary People' and 'Death Work': Palestinian Suicide Bombers as Victimizers and Victims." *Violence and Victims*, 20(6).

Bloom, Mia M. (2005) *Dying to Kill: The Allure of Suicide Terror*. New York: Columbia University Press.

Glaser, Barney G (1992). *Basics of Grounded Theory Analysis*. Mill Valley, CA : Sociology Press.

Kandiyoti, Deniz (ed) (1996). *Gendering the Middle East: Emerging Perspectives*. London: Tauris.

Kedar, Mordechai (forthcoming) "Gap of Values: Gender and Family Issues as Source of Tension Between Islam and the West", *Current Trends in Islamist Ideology*, Hudson Institute, Washington D. C.

Rubenberg, Cheryl A.(2001) *Palestinian Women: Patriarchy and Resistance in the West Bank* .Boulder ,CO :Lynne Rienner

Sharabi, Hishan (1975). *Mukadimat li-dirasat al-mujtam'a al-Arabi* (Introduction to studies of Arab society). Beirut: Dar Altali'a Liltiba'a Wa Al-nashr (in Arabic).

Simon, Rita (1975) *Women in Crime*. Lexington, MA: D. H. Heath

Sykes, G., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquence. *American Sociological Review*, 22, 664-670.

Victor, Barbara (2003) *Army of Roses: Inside the World of Palestinian Women Suicide Bombers*. Emmaus, PA: Rodale.